

Na Wai ni Veicula ni HPV (Human Papillomavirus)

NA WAI NI VEICULA ME TAROVA NA KENSA NI SALA NI GONE

●●● Fomu ni veivakadonui e koronivuli

E soli wale na i cula ogo vei ira na gone yalewa e koronivuli, me vukea na nodra taqomaki mai na va na mataqali HPV ka rawa ni vakavuna e levu na kensa ni sala ni gone, kei na somuna ni yago vakamarama.

Na i vakamacala e tarava ena vukei iko mo digitaka mo cula e koronivuliuli se sega.

Yalovinaka, wilika vinaka na kena i vakamacala ka veitalanoataka ni bera ni ko vakatulewa kina. Me qai sinitaki na fomu ka vakasukai ki koronivuli.

Me sinitaki na fomu vei gone yalewa kevaka e se bera ni yabaki 16. Ke sa sivia na yabaki 16 sa rawa ni sainsi ga ko koya.

Yalovinaka, me sinitaki na fomu ka vakasukai ki koronivuli.

Na cava na HPV?

Na HPV e manumanu somidi (virus) ka kunekune rawarawa. Na dewa ni so na mataqali HPV e rawa ni vakavuna na kensa ni sala ni gone se somuna ni yago vakamarama.

Na mataqali HPV ka vakavuna na kensa ni sala ni gone kei na somuna ni yago vakamarama, e veitauvi ena gauna ni veiyacovi. E na dewavi ira e lewe 4 mai na 5 na marama ena dua na gauna ni nodra bula, vakabibi ko ira era yabaki 16 ki na 20.

E vuqa na veitauvi ni HPV era dau takali kevaka era sega ni qaravi, ka na sega kina ni vakavuna na kensa ni sala ni gone.

Na cava na kensa ni sala ni gone?

Na kensa ni sala ni gone e koto ena ruku ni kato ni gone. E vakavuna na manumanu somidi na HPV era tiko kina, me tutubu ca na sala ni gone. Kevaka e sega ni laurai e na loma ni vica na yabaki, ena rawa ni vakavuna na kensa ni sala ni gone.

Kevaka era na cula na gone yalewa ena gauna oqo, ena rawa ni tarova na tubu ni kensa ni sala ni gone ena gauna era qase cake kina.

Na veicula cava e na tarova na mate oqo?

Na wai ni veicula ni HPV e yacana na Gardasil®. E veitaqomaki mai na 4 na mataqali HPV. E 2 na mataqali e rau vakavuna e 7 mai na 10 na kensa ni sala ni gone, ka 2 e rau vakavuna e 9 mai na 10 na kisi ni somuna ni yago vakamarama.

Kevaka era sa cula na gone yalewa, e na gadrevi beka me laurai tiko ga na wai mai na nodra sala ni gone e na gauna era qase cake kina?

Io. Na i cula oqo e sega ni tarova taucoko na mataqali HPV e vakavuna na kensa ni sala ni gone. E dodonu me dikevi vakavuniwai na wai ni sala ni kato ni gone ena veiya tolu na yabaki vei ira na marama yabaki 20 ki na 70 kevaka era sa veiyacovi kei na tagane. Na sala vinaka duadua ni kena tarovi na kensa ni sala ni gone, sai koya me rau caka ruarua na cula kei na kena dikevi vakavuniwai na wai ni sala ni gone.

Na cava e yaco e na gauna ni veicula?

Na i cula oqo e vakavuna me bulia na yago na nona i sasabai me valuta na 4 na mataqali HPV.

E vakaeveri beka na kena yaga?

E rauta ni 95 ki na 100 na pasede na yaga ni veicula e na kena tarovi na veitauvi ni 4 na mataqali HPV ka rawa ni vakavuna e 7 mai na 10 na kisi ni kensa ni sala ni gone, kei na 9 mai na 10 ni somuna ni yago vakamarama.

Ke gadrevi me mana na i cula oqo, me ra cula na gone yalewa ni se bera ni dewavi ira na HPV mai na nodra veiyacovi kei na tagane.

E dina ni se yawa beka na nodra veiyacovi kei na tagane, ia na totolo ga ni nodra cula na gone yalewa na kena vinaka, me vukea na nodra taqomaki mai na HPV ka rawa ni vakavuna na kensa ni sala ni gone e na gauna era qase cake kina.

E rawa ni se yaga tiko ga vei ira na gone yalewa era sa veyacovi oti na i cula ni tatarovi ni HPV, baleta ni rawa ni se bera ni dewavi ira na 4 na mataqali manumanu somidi na HPV.

Na i cula oqo e vukea na tarovi ni kensa tale eso ka sega ni dau veitauvi vakawasoma, me vaka na kensa ni yago vakamarama ka viavia tautauvata kei na kensa e vakavuna na HPV.

Na cava na dede ni yaga ni i cula oqo?

E namaki me taura e dua na gauna balavu. E se bera ni vakadeitaki na dede ni kena yaga. Ia e laurai ni se yaga vakavinaka tiko ga na kena veitaqomaki ni oti e lima na yabaki.

E tu beka e dua na leqa ni veicula oqo?

E rauta ni 100 na vanua e vakayagataki kina na i cula oqo ka sa vakadinadinataki ni sega ni dua na kena leqa. Na lewa me vakayagataki e Niu Siladi na i cula oqo, e yavutaki mai na kena laurai na kena vinaka ka yaga, ena kena vakatovolei vei ira na 20,000 na lewe ni vanua, ka wili kina na kena vakatovolei e Niu Siladi. E se qarauni ka dikevi tiko ga na vakayagataki ni wai ni veicula oqo, e Niu Siladi kei na vei vanua tani.

Na wai ni veicula ni HPV ena sega ni vakaleqa na nona vakalaveni e dua na marama.

E rawa ni laurai na i tukutuku tale eso me baleta na vinaka ni wai ni veicula oqo, raica na kena i vakalekaleka e na daku ni i vola na Consumer Medicine Information na www.cervicalcancervaccine.govt.nz se qiria na talevoni naba 0800 IMMUNE (0800 466863).

Na cava e rawa ni yaco ni oti na veicula?

Me vaka ga na veicula taucoko, e rawa ni mosi na liga ka wadadamu, mosi ka vuca na vanua e cula vua na gone yalewa.

Oqo na veika tale e so e rawa ni yaco ni oti e dua se rua na siga:

- katakata
- lomaloma ca, lualua
- matabuto
- mosi ni ulu
- momosi ni yago
- tutubu ni yago.

E vakavudua (rauta ni 3 mai na 1,000,000 na i cula e soli) na vuvuca bibi ni rau sega ni veiriti na yago kei na wainimate (anaphylaxis), ka na yaco oqo e na loma ni vica ga na miniti ni oti na cula. Era sa vulica vakavinaka na nasi ni tabana raraba na kena sotavi na vuvuca oqo.

Era na vakatawani tiko na gone yalewa me 20 na miniti ni oti na veicula. Oqo na kena i valavala ni oti e dua na veicula. Ena solia ko nasi e dua na fomu me vakaraitaki kina na vanua kei na gauna e caka kina na veicula.

Ke ko lomaleqataka na bula ni gone yalewa ko qarava tiko ni oti na veicula, veitaratara kei na nasi ni bula raraba, se nomu vuniwai.

E ka bibi me vakaraitaki vei nasi ni tabana ni bula raraba, se vei vuniwai ke basika e dua na ka ni oti na veicula. E dodonu me ra vakaraitaka oqo na vakailesilesi ni tabana ni bula ki na Centre for Adverse Reactions Monitoring, se mo vakaraitaka ko iko. Ia, kevaka ko loma tarotaro ni basika e dua na ko sega ni kila na vuna, taroga vei iratou na nasi ni tabana ni bula raraba kei na nomu vuniwai.

Ko cei e dodonu me kua ni cula?

Me ra kua ni cula na gone yalewa kevaka sa lako vakaca oti vei ira na i cula oqo, se dua na ka e tiko e na wai ni cula (raica e na daku ni i vola tukutuku oqo).

E sega ni dodonu me ra cula ko ira na marama bukete.

E soli vakacava na wainimate oqo?

E na soli vakatolu na i cula oqo e tabadra na gone yalewa ena loma ni ono na vula.

Kevaka au veisautaka na lomaqu?

Kevaka ko sa vakadonuya oti mo cula ko qai veisautaka na lomamu (ni bera ni ko cula se ni ko sa cula oti), yalovinaka veitaratara kei koya na nasi ni bula raraba.

Kevaka au sega ni via cula e koronivuli, e rawa ni'u qai cula vakamalua?

Io. E sa tu tale ga na wai ni veicula oqo (HPV) e na vale ni wai ni veiqaravi raraba, valeniwai e na yasa ni vanua ko tiko kina, kei na vale ni Family Planning, ka rawa ni ra la'ki cula kina ko ira na gone yalewa era sa biu vuli, e sega ni soli vei ira na digidigi me ra me ra cula, se ra sega ni via cula e koronivuli. Na i cula oqo e soli wale vei ira na gone yalewa sucu ena i 1 Janueri 1990 ka lako yani.

Ko ira na gone yalewa era sucu ena yabaki 1990 – 1991, e rawa ni ra cula vakatolu ni bera na i ka 31 ni Tiseba 2011. Ko ira era sucu ena yabaki 1992 ka lako yani, e rawa ni ra sa cula e na i matai ni tolu na i cula e na gauna era yabaki 20 kina.

It
takes
Three

E VEI NA VANUA AU RAWA NI KUNEA KINA E SO TALE NA I VAKAMACALA?

- Mo veitaratara kei na nomu vuniwai se nasi e na tabana ni bula raraba.
- Raica e na www.cervicalcancervaccine.govt.nz (e na semati iko ki na websites e Niu Siladi kei na veivanua tani, ka ni tu kina na i vakamacala e so me baleta na fomu oqo).
- Se qiria na talevoni sega ni saumi e na naba 0800 IMMUNE (0800 466863).

Vei taratara kei na nasi ni bula raraba ke ko gadreva eso tale nai vakamacala ni kena vakaleweni na fomu ni veivakadonui, se ko gadreva na i vakamacala oqo ena dua tale na vosa.

Na i Vakalekaleka ni Veika me baleta na Vakayagataki Wainimate

- Na Gardasil® e wai ni veicula ka vukea na tarovi ni veimate eso ka vakavuna na Human Papillomavirus (HPV) 6, 11, 16, 18: na kensa ni sala ni gone, somuna ni yago vakamarama, kei na so tale.
- E tiko e na veiya 0.5 ml ni wai ni cula e 20mcg na HPV 6 L1 protein, 40mcg na HPV 11 L1 protein, 40mcg na HPV 16 L1 protein kei na 20mcg na HPV 18 L1 protein.
- E tiko tale ga vakalalai sara e na 0.5 ml ni wai ni cula oqo na aluminium (amorphous aluminium hydrophosphate sulphate), na masima (sodium chloride), L-histidine, polysorbate 80, sodium borate kei na wai buta. E dau vakayagataki na veika oqo e na vakarautaki ni vuqa sara na wainimate kei na wai ni veicula.
- E sega tale ni dua na ka e veiwaki vata kei na wai ni veicula oqo.
- E vakayagataki na isi (Saccharomyces) ena kena buli na wai ni veicula oqo, ka na rawa kina ni kune vakalalai e na wai ni veicula.
- Mo kua ni cula ena wai ni cula oqo kevaka e sega ni vinaka e yagomu na Gardasil® se dua na ka e buli mai kina.
- Ni oti na cula, e rawa ni mosi, wadadamu se vuce na vanua e cula, tubu na katakata, dredre na cegu (bronchospasm), se basika e so tale na ka ni rau sega ni veiriti na yago kei na wainimate.
- E vakavudua na kena yaco e so tale na leqa, ka sa tabaki tu ena Consumer Medicine Information and Datasheet ka rawa ni kune ena Medsafe: www.medsafe.govt.nz
- Ke lako vakaca vei iko na i cula ni Gardasil® mo veitaratara totolo sara kei nomu vuniwai se tabana ni bula.
- Vei ira na marama era bukete ni bera ni oti na tolu na i cula me ra na qai cula tale ni ra sa vakasucu oti.
- Kevaka e tauvi iko tiko na mate ni dra se malumalumu na sala ni tataqomaki ni yagomu mai na mate ka vu beka mai na tauvi Human Immunodeficiency Virus (HIV), mo vakaraitaka vei nasi ni tabana ni bula raraba, nomu vuniwai, se tabana ni bula ni se bera ni ko vakadonuya mo cula.
- Na Gardasil® e wai ni cula e lewai vakavuniwai na kena soli. Na wai ni cula oqo e tiko na kena vinaka kei na kena ca. Mo veitalanoataka kei na nomu vuniwai se nasi kevaka ko rawa ni cula kina.
- Na i cula oqo e sega ni sosomitaka na dikevi vakawasoma ni sala ni gone. E gadreva na Ministry of Health me dikevi na nodra sala ni kato ni gone na marama yabaki 20 ki na 70 e na veiya tolu na yabaki kevaka era sa veiyacovi oti kei na tagane.

E rawa ni raici na i tukutuku taucoko me baleta na Consumer Medicine Information e na Medsafe: www.medsafe.govt.nz

Na Vunitaki ni i Tukutuku

E sa na rairai vakarautaka na koronivuli na i tukutuku me baleta na gone yalewa: nona siga ni sucu, nona i tikitiko, kei na nona uma tamata. Ia e dodonu me vakaraitaka taumada vei iko ni bera ni cakava. E vakayagataki na i tukutuku oqo kei na i vakamacala e soli ena fomu ni veivakadonui, me vukea na porokaramu ni veicula oqo.

Na i vakamacala kece e tiko ena fomu ni veivakadonui ni veicula, veitalia ke vakadonui me caka na cula se sega, ena volai ena School-based Vaccination System se dua tale na tabana ni district health board, ka so na i tukutuku ena vakadewataki ki na National Immunisation Register.

E dau vakayagataki na district health board na School-based Vaccination System me maroroi kina na i tukutuku ni veicula e caka e koronivuli. Na National Immunisation Register e tiko e na Ministry of Health ka maroroi kina na i tukutuku taucoko ni mataqali veicula e vakarautaki vakaoqo, e soli vei ira na gone kei na lewe ni vanua raraba e Niu Siladi.

Nai tukutuku ena fomu ni veivakadonui, na School-based Vaccination System, kei na National Immunisation Register e taqomaki e na ruku ni lawa e vunitaki kina na i tukutuku ni bula, ka yacana na Health Information Privacy Code. E vakatarai wale ga vei ira e so na vakailesilesi e na tabana ni bula me ra

raica, vakayagataki se veisautaka. E rawa ni ko raica na kemu i tukutuku ka vakadodonutaka ke ko gadreva me veisau e dua na ka. Veitaratara kei na nasi ni bula raraba se nasi ni valeniwai e veiqaravi raraba.

Era na vakayagataki na nasi ni bula raraba na i tukutuku e na School-based Vaccination System kei na National Immunisation Register me kilai kina ko ira na gone yalewa era calata e dua na cula se ko ira me ra vakarau cula tale. E rawa tale ga ni kilai kina ko ira na sega ni vakadonuya me ra cula e na i cula ni tatarovi ni HPV.

Na i vakamacala eso ka sega ni vakatikalai kina e dua, e rawa ni vakayagataki e na vakadidike se na navuci ni tuvatuva vou ni veiqaravi.

Kevaka e via kilai e so tale na i vakamacala me baleta na i vola ni yaca ni koronivuli kei na vakayagataki ni kena i tukutuku, raica na lawa me baleta na vunitaki ni i tukutuku ni nomu district health board se sikova na website e na www.cervicalcancervaccine.govt.nz Ke mani dua na vakatarato me baleta na vunitaki ni i tukutuku, vakauta na nomu taro e na email ki na enquiries@privacy.org.nz se qiria na Privacy Commissioner e na talevoni e sega ni saumi, naba 0800 803 909.

E rawa na veitaratara kei na Nasi ni Bula Raraba e na:

www.cervicalcancervaccine.govt.nz